

### Úvod

Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, zřízená při založení fakulty v roce 1922 profesorem Podpěrou, je doposud na svém původním místě a její základní vnitřní dispozice, složení sbírek ani poslání se nezměnilo. Svou plochou 1,5 ha se řadí mezi zahrady menší; většinu plochy zabírají sbírkové a expoziční části včetně záhonů systému rostlin, je zde jen velmi malé technické zázemí s komposty a pařeništi. Skleníky mají plochu 1.100 m<sup>2</sup>. Ve venkovní části se pěstuje asi 2.500 taxonů rostlin, z čehož je asi 520 taxonů dřevin. Ve sklenících je to kolem 2.500 taxonů subtropických a tropických rostlin. Součástí zahrady jsou i sbírky dřevin a péče o zeleň v areálu fakulty (3,5 ha).

Hlavním posláním botanické zahrady je pěstování rostlin, udržování a obměna sbírek tohoto živého materiálu. Sbírkové sbírky následně slouží k prezentaci, výuce a výzkumu. Prezentace sbírek probíhá formou jejich zpřístupnění veřejnosti, a to každý den po celý rok, kromě vybraných svátků. Součástí prezentace je několikastupňový informační systém. Jeho základem jsou jmenovky u rostlin, následují naučné panely, audioprůvodce ve sklenících, pracovní listy a další tištěné materiály, odborný výklad živého průvodce po sbírkách, až po individuální odbornou poradnu v oboru zahradnictví a botaniky, resp. odborné informace na webu zahrady. Kromě běžné otevírací doby jsou specializované kolekce prezentovány i na výstavách, kterých je během roku několik, většinou 3-5. K dalším pravidelným akcím patří Dny otevřených dveří, Zahradní slavnost, Noc vědců a výstavy umělecké.

V zahradě je k dispozici odborná knihovna s možností externích výpůjček, čítající kolem 1.300 položek zahradnické a botanické literatury, a dále prezenční srovnávací sbírka semen asi o 1.700 taxonech.

Zahrada vydává každoročně Index seminum - seznam semen sebraných v zahradě za daný rok. Semena slouží jednak k bezplatné výměně s ostatními zahradami po celém světě; tyto výměny jsou podmíněny mezinárodními konvencemi, kterými se řídíme, a ty nás zavazují k použití těchto semen pouze pro nekomerční účely. Semena si ale také často objednávají studenti a vědci pro svoje odborné práce.

Živý rostlinný materiál je pravidelně poskytován pro výuku na naší fakultě, Pedagogické fakultě MU, Mendelu, VFU, biologickou olympiádu i pro výuku na brněnských gymnáziích. Kromě toho se v posledních letech s rozvojem molekulárního studia rostlin rozšířilo i poskytování vzorků živých rostlin pro tyto účely pracovištím specializovaným na taxonomii, ale i pro zjišťování účinných léčivých látek v rostlinách. Jde o pracoviště jak u nás, tak i ve světě.

V botanické zahradě probíhají každoročně studentské práce, ať už středoškolské, bakalářské nebo následně i diplomové, pravidelnou výuku zde mají studenti různých fakult, účastníci seminářů na gymnáziích, prostory využívají studenti uměleckých škol, kteří sem chodí malovat nebo fotografovat. Konají se zde exkurze Univerzity třetího věku, pořádané různými školami v ČR. Zahrada je oblíbeným místem pravidelných srazů studentů, milenců, seniorů žijících v okolí, maminek s dětmi a vycházek dětí z okolních mateřských škol. Za pěkného počasí se zde často koná výuka pod širým nebem.

Svou polohou uprostřed rušného města, v krásném prostředí okolních činžovních domů, které byly citlivě opraveny, je zahrada oázou klidu nejen pro všechny návštěvníky, ale i pro různé živočichy. Můžeme zde vidět různé druhy menších živočichů (pijavy, žížaly, mnohonožky, stínky, drobní vodní korýši), vodního i suchozemského hmyzu (váčky, šidélka, čmeláci, včely, motýli, brouci, ploštice, mravenci), měkkýše (okružák, plovatka, hlemýžď), ryby (venku chováme karase zlatého), obojživelníky (čolci, žáby), plazy (užovka, v bazéně se v létě objevují želvy nádherné, které tam odkládají návštěvníci), ptáky (vrabci, rehci, sýkory, kosi, sojky, straky, vrány, kavky, havrani, strakapoudi, žluny, kachny divoké, holubi domácí a hřivňáči, hrdličky) a savce (myši, hraboši, veverky, zajáci, rejsci, ježci, netopýři, kuny, kočky, lidi). V areálu se vyskytuje velké množství různých druhů hub (ve fotogalerii máme zaznamenáno asi 90 nalezených druhů makromycet), řasy suchozemské i vodní, lišejníky a mechy (48 druhů nalezených mechorostů).

Botanická zahrada je jedním ze zakládajících členů Unie botanických zahrad České republiky (2005); tato profesní organizace sdružuje 35 botanických zahrad a arboret u nás, které se pravidelně scházejí, spolupracují a snaží se prosazovat společné cíle.

Při naší botanické zahradě působí od roku 1996 Sdružení přátel botanické zahrady, které má 35 členů. Tento spolek pořádá přednášky a exkurze a je otevřen dalším zájemcům.

V roce 2012 se Botanická zahrada stala členem Společnosti pro zahradní a krajinářskou tvorbu.

### Zaměstnanci v botanické zahradě v roce 2018

**2 VŠ, 4 SŠ s maturitou v oboru zahradník, 4 vyučení v oboru zahradník, 1 uklízečka, 2 brigádnice studentky, 3 brigádníci studenti**

Vedoucí: Mgr. Magdaléna Chytrá, délka zaměstnání v zahradě: 25 let

náplň činnosti: řízení a kontrola zaměstnanců, hospodaření s rozpočtem, odpovědnost za majetek, správa svěřených zařízení, většina práce sekretářky – účtování, inventarizace, docházka, cestovní příkazy apod., nákup zboží a materiálu pro práci, komunikace s vedením fakulty a dalšími odděleními fakulty, žádosti o kácení dřevin, odborný dohled nad tropickými a subtropickými skleníkovými sbírkami, jejich rozšiřování a rozvoj, určování rostlin a příprava jmenovek, příprava odborných výstav a dalších akcí, komunikace s externími dodavateli, spolupracovníky a vystavovateli, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé péče a rozvoje sbírek botanické zahrady a další zeleně v areálu fakulty na Kotlářské, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé strategie činnosti a rozvoje botanické zahrady, péče o další vzdělávání zaměstnanců zahrady, komunikace s návštěvníky, poradenská služba pro veřejnost, odborné posudky, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, komunikace s návštěvníky a médii, konzultace SOČ, bakalářských a diplomových prací studentů, granty – podávání a vedení, komunikace s členy Sdružení přátel botanické zahrady (tajemnice).

Zástupce vedoucí a odborná pracovnice – botanička: Mgr. Ing. Jana Posslová Ph.D., délka zaměstnání v zahradě: 3 roky - mateřská dovolená

Zástup za MD: Mgr. Kristýna Žáková, délka zaměstnání v zahradě: 2 roky

náplň činnosti: odborný dohled nad venkovními sbírkami botanické zahrady, určování rostlin, příprava jmenovek, sběr semen a tvorba Indexu seminum, komunikace s botanickými zahradami při výměně semen, návrhy a realizace krátkodobé i dlouhodobé péče a rozvoje sbírek botanické zahrady a zeleně v areálu a strategie činnosti a rozvoje botanické zahrady, správa knihovny, informačního systému a webu botanické zahrady, tvorba naučných panelů ke sbírkám a na výstavy, poradenská služba pro veřejnost, vedení odborných exkurzí pro studenty, školy, veřejnost a U3V ve sklenících, komunikace s návštěvníky a médii, konzultace bakalářských a diplomových prací studentů, granty – podávání a vedení, služby o víkendech a při výstavách.

Zahradnice ve skleníku: Martina Kelblová, délka zaměstnání v zahradě: 3 roky

náplň činnosti: péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, návrhy rekonstrukcí expozic ve sklenících, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování, občasné postřiky rostlin proti škůdcům, odborné provádění školních exkurzí ve skleníku, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve skleníku: Mária Muricová, délka zaměstnání v zahradě: 27 let

náplň činnosti: péče o rostliny ve skleníku – zálivka, přesazování, množení, úklid, příprava výstav, výroba dekorací, aranžování i na dalších společenských akcích fakulty a univerzity, odborné provádění školních exkurzí ve skleníku, komunikace s návštěvníky, prodej vstupenek, služby o víkendech a při výstavách, úklid sociálního zařízení.

Zahradnice ve venkovním úseku: Ivana Gajzlerová, délka zaměstnání v zahradě: 31 let

náplň činnosti: samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, průklesty dřevin, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Zahradnice ve venkovním úseku: Jana Minarčíková, délka zaměstnání v zahradě: 3 roky

náplň činnosti: samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, výsevy rostlin, úklid, občasné postřiky rostlin proti škůdcům, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Zahradnice ve venkovním úseku: Jaroslava Milionová, délka zaměstnání v zahradě: 31 let

náplň činnosti: samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, úklid sociálního zařízení, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Zahradnice ve venkovním úseku: Jana Šmeralová, délka zaměstnání v zahradě: 27 let

náplň činnosti: samostatná péče o rostliny na svěřeném úseku – zálivka, přesazování, množení, úklid, služby o víkendech a při výstavách, údržba areálu fakulty, čištění semen, péče o semennou banku, rozesílání objednaných semen, údržba zásobní zahrady a pařenišť, drobné kancelářské práce, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Zahradník ve venkovním úseku: Vladimír Remeš, délka zaměstnání v zahradě: 25 let

náplň činnosti: výsadby a množení dřevin, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení těžkých břemen a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru a podnikového vozidla, nákup zboží a materiálu pro práci, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Zahradník ve venkovním úseku: František Šlégl, délka zaměstnání v zahradě: 16 let, v polovině roku odešel do důchodu

Zahradník ve venkovním úseku: Jiří Kucián, pracoval zde pouze tři měsíce od srpna do října

náplň činnosti: výsadby a množení dřevin, údržba areálu fakulty, sekání trávy a stříhání živých plotů, průklesty a péče o dřeviny v botanické zahradě i areálu fakulty, pomoc při přenášení těžkých břemen a dalších těžkých pracích ve skleníku i na zahradě, úklid, péče o skládky kompostů a zemin a pařeniště, úklid sněhu a posyp vozovek, služby o víkendech a při výstavách, starost o nářadí, nástroje a přístroje pro práci, řidič traktoru, další práce dle rozhodnutí vedoucí

Uklízečka: Eva Wiacková, délka zaměstnání na fakultě: 8 let, poloviční úvazek, uklízí kanceláře BZ i společné prostory v budově 4 a veřejné WC v zahradě.

Studenti v pokladně: Eliška Jirsová, Lukáš Hrůša (do srpna), Romana Sarvašová (od září) – ve službách se střídají a prodávají vstupenky do skleníků o víkendech od 9 do 15, resp. v létě do 17 hodin.

Studenti brigádníci na zahradě: Daniel Bačovský, Michael Zelený – říjen, listopad, prosinec.

### **Návštěvnost v roce 2018**

Počet zavíracích dní: 20

Počet otevřených dní: 345

Návštěvnost: celkem odhadem 25.000 návštěvníků  
odhadem 14.000 neplatících návštěvníků (do zahrady je vstup volný),  
platících návštěvníků: 13.370 osob  
plné vstupné za 80 a 100 Kč: 1.829 osob  
zlevněné vstupné za 40 a 50 Kč: 1.869 osob  
školní exkurze: 2.210 osob  
výstavy (vstupné 100 a 50 Kč, rodinné 250 Kč):  
Výstava o třídění odpadu, březen: započteno v běžném vstupném (469 osob)  
Výstava Afrika očima dětí, 11. 4. -13. 5: započteno v běžném vstupném, poté přesun do Kampusu MU květen-  
červen  
Výstava masožravých rostlin, květen 9 dní: 1.266 osob  
Výstava sukulentů, září 8 dní: 1.688 osob  
Výstava subtropických rostlin, říjen 4 dny: 986 osob  
Výstava ptactva a morčat, listopad 10 dní: 3.308 osob  
Zahradní slavnost u cimbálu, CM Pajtáš, srpen 1 den, vstupné 150 a 100 Kč: 214 osob  
Noc vědců, září 1 den, vstup zdarma, odhadem 450 osob  
Dny otevřených dveří, leden 2 dny, vstup zdarma, odhadem 40 osob

Celkový zisk ze vstupného a prodeje suvenýrů (p. listy, pohledy, inf. materiály, turistické známky) za rok 2018: 895.220 Kč.

Složení exkurzí: Přírodovědecká fakulta MU 80 studentů - neplatící  
Pedagogická fakulta MU 80 studentů  
Mendelu 50 studentů  
ZŠ a SŠ 2432 žáků a studentů (tj. asi 80 školních tříd)  
MŠ 100 dětí  
U3V 150 návštěvníků  
Ostatní 50 návštěvníků

### **Další akce:**

Soutěž a výstava dětských prací na téma třídění odpadu – březen, zapojeno asi 12 škol z Brna a JM kraje  
Výstava prací žáků ZUŠ Veveří – květen

Výstava soch studentů FaVU VUT, celé léto.

Výstava podzimních masožravek při výstavě citrusů – říjen

Výstava plakátů o Fairtradovém pěstování banánů a kávy spolku NaZemi - říjen

Noc vědců: Promítání filmu o třídění odpadů, prohlídka skleníků, hudba kapela Hazafele, prezentace ÚKZÚZ

Výstava výtvarných prací žáků ZUŠ Jaroslava Kvapila – listopad až prosinec

### **Index seminum 2018:**

Obsahuje 912 položek, je rozeslán e-mailem do více než 300 zahrad po celém světě. Proběhla kompletní inventarizace knihovny.

### **Další služby poskytnuté zahradou:**

Poskytnutí živých rostlin pro výuku: 5 požadavků – 30 položek

Poskytnutí živých rostlin pro vědecké účely: 2 požadavky – 20 položek

Poskytnutí sazenic Victoria cruziana k výsadbě v lázních Piešťany a Bojnice na Slovensku, Olomouc, Praha.

Výzdoba auly pro účely promoci a dalších akcí MU a PŘF MU: 2x.

Spolupráce se SZaŠ Rajhrad při naší výstavě sukulentů (5 dní po 2 studentech).

Spolupráce se ZŠ Botanická při předmětu Pozemky – práce dětí na zahradě.

Pomoc našich zaměstnanců v Centru léčivých rostlin na Kraví hoře – duben- květen.

Trvalé a dočasné umístění meteorologických přístrojů pro Geografický ústav PŘF MU v zahradě.

Focení svatebčanů: 8x, focení pro komerční účely: 5x

Spolupráce s médii, odpovědi na dotazy médií (20x), poskytování tiskových zpráv o našich akcích a otevírací době (18x).

Odborné poradenství pro veřejnost.

### **Knihovna:**

Přírůstek: knihy 8 + 8 titulů časopisů; 7 externích výpůjček.

### **Exkurze a účast našich zaměstnanců na kurzech a konferencích:**

Valná hromada UBZČR se konala u nás v aule, leden, 1 den

Návštěva anatomického muzea MU – březen.

Účast na konferenci Unie BZČR v Praze – Chytrá, Žáková, duben.

Exkurze do Kroměříže, zámek, Květná zahrada, výstaviště Floria, květen, 5 osob.

Školení – používání chemických postřiků: Remeš, Kelblová, Chytrá – květen.

Školení řidičů, Chytrá, Remeš.

Botanické družení Unie botanických zahrad ČR, Luže-Košumberk, srpen, 2 dny, 7 zaměstnanců

Workshop v Kampusu MU – Žáková, září.

Návštěva na cizích výstavách: Výstava motýlů v arboretu Mendelu – 9 osob, září. Vánoční výstava Zahradnická škola Rajhrad, 8 osob – prosinec.

Účast na schůzích rady Unie botanických zahrad 1x, M. Chytrá

Účast na konferenci ZaF Mendelu v Lednici – M. Chytrá, 2 dny, listopad

Účast na konferenci SZKT v Luhačovicích – M. Chytrá, 3 dny - prosinec

### **Akce Sdružení přátel botanické zahrady:**

Exkurze autobusem spolu s ČBS Hovoranské lúky, květen, 15 účastníků. Přednáška doc. Tomáše Vršky – Stav lesů v ČR, prosinec, 26 účastníků + valná hromada, zvolena nová předsedkyně Jana Posslová a sdružení přeměněno na spolek.

### **Pracovní a stavební aktivity**

10x chemický postřik proti škůdcům ve sklenících provedený specializovanou firmou.

Prořezání a vazby stromů: Pinus wallichiana před vrátnicí, skalníky před knihovnou, na zahradě: Castanea sativa, Catalpa bignonioides, Liquidambar styraciflua na systému, Celtis na zahrádce, kácení Sorbus latifolia a Gleditzia triacanthos na zahrádce, Juniperus před 11, Catalpa před 4, jehličnaté keře na rohu Klodnerplatzu. Výsadby: Quercus frainetto na zahradě, skalníky před knihovnou, Partenocissus tricuspidata k budovám, popínavá růže za vrátnicí a děkanátem.

Stavba a opravy: výmalba chodeb, kuchyně a zasedačky v budově 4, oprava porouchané sekačky Honda, vybudování venkovního masožravkoviště + zakoupení rostlin – Jan Řehoř, vyvázání 10 ks časopisů.

Skleník: oprava stínění ve skleníku č. 4 + motor, výměna 10 reflektorů, oprava mluvícího panelu v kaktusech, nová větrací okénka ve skleníku č. 5.

Vypracování nové Studie na zachytávání srážkové vody ze skleníků.

Zakoupeno: tiskárna Epson v kanceláři, sejf do skleníku, dataprojektor, zahradní party stan vínový, Vap Karcher, pohon skleníkového okna, čerpadlo do skleníku, čerpadlo ke kašně, výměna baterie v sekačce - traktúrku.

Cedule k masožravkovišti na zahradě – B. Ponižilová.

Odvoz kan na uskladnění do zámeckého zahradnictví v Rájci.

Reklama u nádraží 4x.

Denní sledování teploty a srážek, v roce 2018 zde bylo 385 mm srážek.

Zpracovala v lednu 2019, Mgr. Magdaléna Chytrá